

Den svenska narkomanvårdens historia — ett svårlöst problem med ideologisk slagsida

Sedan mitten av 1960-talet narkotikaproblemet varit ständigt närvarande i politiken. Utredning har följt på utredning, lagar har stiftats, straff har höjts, informationskampanjer satts och nya vårdmetoder har lanserats. I boken *Vård och ideologi* undersöker historikern Johan Edman den svenska narkomanvårdens historia. Han visar hur narkomanvården varit en fråga som använts för vitt skilda politiska syften, där allt ifrån oro för politiskt radikal ungdom, främmande religioner eller obegriplig musik tolkats som problem med koppling till narkotika. Narkotikabruket har beskrivits som kapitalistiskt klassförtryck, amerikanism och kulturell förflackning samtidigt som svenskhet, solidaritet och arbetsamhet varit värden som präglat behandlingshemmets arbete.

Ett svårlöst och ideologiskt problem

I *Vård & ideologi* studeras den svenska narkomanvården under åren 1960–2000. Den handlar om statens försök att få till stånd en verksam narkomanvård, om de politiska diskussionerna och den byråkratiska organiseringen av ett problem som visat sig vara svårt att lösa. Jakten på den verksamma vårdmetoden tycks vara ett evighetsprojekt: från det tidiga 1900-talets aversionskurer, vitamin- och insulinbehandlingar, via Antabus och psykoterapi, till fostransmodeller, tolvsstegsmetoder och substitutionsbehandlingar. Trots 100 år av missbrukarvård efterfrågas fortfarande en verksam kunskap. I den här boken undersöks varför denna jakt tagit sig dessa uttryck, varför den ständiga ambitionen att nå säker kunskap ter sig som ökenvandringar mot en hägring.

Narkotikaproblemet visar sig vara både politiskt och terapeutiskt, och debatten om narkotikakonsumtionen har ofta haft vitt skilda politiska syften. Oron för politiskt radikal ungdom, främmande religioner eller obegriplig musik

har kunnat begripliggöras som narkotikaproblem. Från annat håll har narkotikaproblemet beskrivits som kapitalistiskt klassförtryck, amerikanism och kulturell förflackning. Modernitet, urbanisering och industrialisering har också kritiserats i narkotikaproblemets namn. Högern har ropat på förstärkt polis medan vänstern har önskat krossa det kapitalistiska klassamhället; kristen kärlek och skattesänkningar har på olika sätt motiverats som medel i kampen mot narkotikan.

Behandlingshemmen som ideologibärare

De politiska problembeskrivningarna och kampen om de ideologiska lösningarna har också varit intensiv utanför de folkvaldas kammare. På behandlingshemmen och inom den styrande byråkratin har det tydliggjorts att narkotikaproblemet är ett ideologiskt problem. Den verksamma behandlingsmetoden och den attraktiva ideologin har konkurrerat om utrymmet — många gånger har de betraktats som samma sak. Behandlingshem har motarbetats från byråkratiskt håll när de intagit ideologiskt tveksamma positioner. Värden som landsbygdsromantik, svenskhet, solidaritet och arbetsamhet har premierats.

Däremot kom individualism, amerikanism och profitintresse länge att motarbetas inom den ideologiska narkomanvården. I slutet av undersökningsperioden blev sådana bedömningar dock underordnade en övergripande ideologisk strävan att göra missbrukarvården till en marknad bland andra.

Författaren visar sammanfattningsvis att narkotikaproblemet i grunden är ett ideologiskt problem. Frågan om vad som är problematiskt med narkotikakonsumtion kan varken ställas eller besvaras utan att man samtidigt berör frågan om den goda medborgarens eller det goda samhällets kvaliteter. Denna ideologiska grundton är uppenbar när man studerar narkotikaproblemets formulering på politisk eller byråkratisk nivå och även på behandlingshemmen. Detta ideologiska perspektiv är nödvändigt om man vill förstå narkotikaproblemets komplexa natur och varför det inte låter sig lösas med aldrig så kunskapsbaserad metodutveckling.

JOHAN EDMAN är docent i historia och forskare vid Centrum för socialvetenskaplig alkohol- och drogforskning (SoRAD), Stockholms universitet. Han har tidigare publicerat bland annat:

- *Vård till varje pris. Den psykiatriska tvångsvården av narkotikamissbrukarna 1968–1981* (2009)
- ”Lösdrivarlagen och den samhällsfarliga lättjan” i *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder — då och nu* (2008)
- *Torken. Tvångsvården av alkoholmissbrukare i Sverige 1940–1981* (2004)

Johan Edman nås på tel. 08-163659 eller e-post: johan.edman@sorad.su.se